

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskanslitet.se

Yttrande avseende En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan

Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) har fått möjligheten att svara på remiss av betänkandet En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan (SOU 2019:6), ert diarienummer U2019/00304/UH.

Inledning

Betänkandet En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning utgår från regeringens utredningsdirektiv att styrningen ska främja starka och ansvarsfulla lärosäten. Utredningens mål är att beskriva och föreslå ett ramverk för styrning och resurstilldelning som ger goda förutsättningar för lärosätena att utveckla och förmedla kunskap för samhällets långsiktiga utveckling.

Med detta remissvar får SUHF lämna synpunkter på betänkandet. Yttrandet har beretts av en skrivargrupp med representation från flera lärosäten och har diskuterats i SUHF:s förbundsårsamling samt remitterats till samtliga medlemslärosäten. Karolinska Institutet och KTH har avstått från att ställa sig bakom detta remissyttrande med motiveringen att lärosäten har olika förutsättningar och villkor i denna stora och viktiga fråga och att lärosätenas egna yttranden därför bör ges största möjliga prioritet.

SUHF vill inledningsvis ge en eloge till utredningen för den öppenhet som har präglat utredningsprocessen. Antalet tillfällen för olika aktörer att komma till tals med utredningen och framföra synpunkter har varit många. I betänkandet påpekas också av utredaren att de i det genomförda arbetet har fäst stor vikt vid dialogmöten med olika intressenter.

Principer för en ändamålsenlig styrning och förstärkning av normer

SUHF stödjer den ambition som redovisas för utredningen och betänkandet. SUHF vill också helt i enlighet med utredningens utgångspunkter bekräfta den avgörande betydelsen av akademisk frihet och betydelsen av en långtgående självständighet för lärosätena.

Universitets och högskolors roll att fritt problematisera, ställa frågor och söka svar är omistlig för en gynnsam samhällsutveckling. De förslag som framförs i utredningen måste alla bedömas utifrån vikten av en långtgående rådighet för lärosätena. Stor egen rådighet är en förutsättning för hög och hållbar kvalitet på utbildning och forskning. Statlig styrning av processer och innehåll måste minimeras och fokus vara på det resultat och det bidrag till en långsiktigt gynnsam samhällsutveckling som universitet och högskolor lämnar. Det är viktigt att hinder som begränsar universitet och högskolors frihet och möjligheter att utveckla

verksamheten undanröjs, så att de kan bidra till nödvändig kunskapsutveckling för en gynnsam samhällsutveckling.

SUHF stödjer utredningens utgångspunkter för betänkandet, nämligen att (1) styrningen ska främja akademisk frihet, kvalitet och ansvarstagande, (2) styrningen ska främja ett rollsäkert samhällsansvar och (3) styrningen ska främja lärosätenas strategiska handlingsförmåga. I linje med detta stödjer SUHF förslaget om förstärkning av viktiga normer i högskolelagen. I synnerhet utbildningens frihet men också det kollegiala ansvaret, samt sambandet mellan utbildning och forskning är betydelsefulla. Sambandet mellan utbildning och forskning ska därvid, precis som utredningen framför, ses som en princip för lärarens arbetsuppgifter. SUHF stödjer således uppmaningen till regeringen att ta initiativ i frågan om översyn av högskolelagen för att i lagstiftningen förstärka innebörden av akademisk frihet och ansvar.

Långsiktighet och dialog

En ökad långsiktighet och stabila planeringsförutsättningar välkomnas. Förslaget om inrättande av fyraåriga högskolepropositioner där utbildning och forskning innefattas stöds av SUHF. Förslaget följer logiskt på utredningens principiella utgångspunkter och är en viktig markering av sambandet mellan utbildning och forskning. För att stödja långsiktighet och stabilitet föreslår utredningen etablering av en oberoende analysfunktion bland annat med uppdrag att inkomma med en samlad analys av högskolesektorns utveckling och förutsättningar inför de fyraåriga propositionerna för högre utbildning och forskning. SUHF stödjer förslaget om betydelsen av oberoende uppföljningar och analyser, men vill betona vikten av lärosätenas medverkan i val av problem och frågeställningar för uppföljning och analys.

Som ett led i långsiktighet, stabilitet och möjligheter för lärosätena att profilera sig föreslår utredningen en dialogbaserad process för lärosätena baserad på regeringens fyraåriga högskolepropositioner. SUHF delar uppfattningen att en utveckling av dialogen mellan regeringen och lärosätena bör ske. Det är viktigt att fokus är på lärosätets mål, strategier och förutsättningar. Dialogen ska främja en ökad rådighet för lärosätena och skapa möjligheter till profilering. Utredningen föreslår också som ett komplement till regleringsbrevet, ett dialogbaserat och lärosätetsanpassat styrinstrument i form av fyraåriga överenskommelser. SUHF:s bedömning är att risk finns för att sådana överenskommelser inte kommer att innebära ökad rådighet utan tvärtom kan medföra en ökad kortsiktighet och detaljstyrning av verksamheten. Risker föreligger även om avsikten är att överenskommelserna ska ha sin bas i de respektive lärosätenas förutsättningar, profilering och strategier.

Samlat anslag

Även förslaget om ett samlat anslag är en markering av vikten av att stärka sambandet mellan utbildning och forskning. Avsikten med ett samlat anslag är att åstadkomma ökad flexibilitet i användningen av anslaget och en ökad rådighet för lärosätena, vilket är positivt. Ett viktigt påpekande är emellertid att en tillämpning av samlat anslag förutsätter fullständig transparens i hur anslaget beräknas. SUHF stöder inte förslaget att basera avräkningen av anslaget mot genomsnittsprislappar. En sådan metod kan ha en konserverande effekt på utbildningsutbudet. Däremot stödjer SUHF förslaget i betänkandet att helårsstudenter som grund för ersättning avseende utbildning ges avsevärt större vikt.

Angelägna uppdrag

SUHF delar utredningens uppfattning om vikten av breddad rekrytering, jämställdhetsintegrering, livslångt lärande och samverkan. Ett utökat uppdrag inom livslångt lärande behöver åtföljas av ekonomiska resurser. Angående de tematiska utvärderingar som

genomförs av Universitetskanslersämbetet vill SUHF särskilt påpeka att lärosätena har det odelade ansvaret för kvalitetsutveckling och kvalitetssäkring av utbildning och forskning.

SUHF stödjer förslaget att utvidga innebörden av universitet och högskolors samverkan med det omgivande samhället. Utöver lärosätenas uppdrag att informera om sin verksamhet anser SUHF, i likhet med Styr- och resursutredningen, att samverkan innebär en ömsesidig relation mellan högskolan och det omgivande samhället, där båda parter bidrar och drar nytta av varandra i ett ömsesidigt lärande och gemensamt tar ansvar för att den kompetens som finns kommer samhället till gagn. Den absoluta merparten av lärosätena anser dock att några särskilda medel för samverkansaktiviteter inte bör fördelas inom anslaget. SUHF stödjer utredningens ståndpunkt att bedömning och uppföljning av lärosätenas samverkan bör ske i det nationella kvalitetssäkringssystemet för utbildning och forskning.

Basanslag

Kombinationen av å ena sidan den rådande balansen mellan basanslag och externa bidrag för forskning och å andra sidan de olika sam- och medfinansieringskrav som många finansierare har leder till avsevärd brist på rådighet för många universitet och högskolor, då basanslaget till stor del binds upp mot de externa finansierarnas strategier. Ökade basanslag till forskningen och en bättre balans mellan basanslag och extern forskningsfinansiering är önskvärd. Nya resurser behöver tillföras för fortsatt utveckling av svensk forskning under de kommande åren. Det är viktigt att basanslaget och dess andel av forskningsfinansieringen ökar, det är mindre viktigt att sätta upp kvantitativa mål såsom att 50 procent inom en åttaårsperiod ska vara basanslag. Kopplingen till utbildning återkommer här genom förslag att fler utbildningsplatser till ett lärosäte ska följas av ökade basanslag. Forskningsresurserna per helårsstudent behöver vara tillräckliga för att möjliggöra en rimlig förstärkning av forskningsanknytningen.

Med dessa kommenterar till betänkandet hänvisar SUHF i övrigt till de enskilda lärosätenas remissvar.

Enligt uppdrag

Marita Hilliges
generalsekreterare